

Sydafrika: en basrapport

1. Basfakta

Huvudstad:	Pretoria																														
Folkmängd:	ca 48,5 miljoner Gauteng (med Pretoria och Johannesburg), KwaZulu Natal och Östra kap är de tre till befolkningen största provinserna.																														
Befolkningsökning:	ca 1,5 procent (siffrorna till stor del ett resultat av den omfattande hiv/aids-epidemin)																														
Befolkningsammansättning:	Svarta 79 procent, vita 9,5 procent, färgade 9 procent samt asiater och indier 2,6 procent																														
Språk:	11 officiella språk: afrikaans, engelska, isiNdebele, isiXhosa, isiZulu, Sesotho sa Leboa, Sesotho, Setswana, siSwati, Tshivenda och Xitsonga. Därtill talas andra afrikanska, asiatiska och europeiska språk i viss utsträckning																														
Yta:	ca 1 220 000 km ² (ungefär tre gånger Sveriges storlek), fördelat på nio provinser (varav Norra kap-provinsen är den största).																														
Statsskick:	Konstitutionell republik																														
Statschef:	President Thabo Mbeki, tillika regeringschef																														
Utrikesminister:	Dr Nkosazana Dlamini-Zuma																														
Partier i parlamentet:	15 partier finns representerade i parlamentets nationalförsamling, som har totalt 400 ledamöter: <table><tr><td><i>African National Congress(ANC)</i></td><td>297</td></tr><tr><td><i>Democratic Alliance (DA)</i></td><td>47</td></tr><tr><td><i>Inkatha Freedom Party (IFP)</i></td><td>23</td></tr><tr><td><i>United Democratic Movement (UDM)</i></td><td>6</td></tr><tr><td><i>Independent Democrats (ID)</i></td><td>4</td></tr><tr><td><i>African Christian Democratic Party (ACDP)</i></td><td>4</td></tr><tr><td><i>Freedom Front Plus (FF)</i></td><td>4</td></tr><tr><td><i>National Democratic Convention (NADECO)</i></td><td>4</td></tr><tr><td><i>United Christian Democratic party (UCDP)</i></td><td>3</td></tr><tr><td><i>Minority Front (MF)</i></td><td>2</td></tr><tr><td><i>African Peoples Convention</i></td><td>2</td></tr><tr><td><i>Pan Africanist Congress of Azania (PAC)</i></td><td>1</td></tr><tr><td><i>Azanian People's Organisation (Azapo)</i></td><td>1</td></tr><tr><td><i>Federation of Democrats (FD)</i></td><td>1</td></tr><tr><td><i>National Alliance (NA)</i></td><td>1</td></tr></table>	<i>African National Congress(ANC)</i>	297	<i>Democratic Alliance (DA)</i>	47	<i>Inkatha Freedom Party (IFP)</i>	23	<i>United Democratic Movement (UDM)</i>	6	<i>Independent Democrats (ID)</i>	4	<i>African Christian Democratic Party (ACDP)</i>	4	<i>Freedom Front Plus (FF)</i>	4	<i>National Democratic Convention (NADECO)</i>	4	<i>United Christian Democratic party (UCDP)</i>	3	<i>Minority Front (MF)</i>	2	<i>African Peoples Convention</i>	2	<i>Pan Africanist Congress of Azania (PAC)</i>	1	<i>Azanian People's Organisation (Azapo)</i>	1	<i>Federation of Democrats (FD)</i>	1	<i>National Alliance (NA)</i>	1
<i>African National Congress(ANC)</i>	297																														
<i>Democratic Alliance (DA)</i>	47																														
<i>Inkatha Freedom Party (IFP)</i>	23																														
<i>United Democratic Movement (UDM)</i>	6																														
<i>Independent Democrats (ID)</i>	4																														
<i>African Christian Democratic Party (ACDP)</i>	4																														
<i>Freedom Front Plus (FF)</i>	4																														
<i>National Democratic Convention (NADECO)</i>	4																														
<i>United Christian Democratic party (UCDP)</i>	3																														
<i>Minority Front (MF)</i>	2																														
<i>African Peoples Convention</i>	2																														
<i>Pan Africanist Congress of Azania (PAC)</i>	1																														
<i>Azanian People's Organisation (Azapo)</i>	1																														
<i>Federation of Democrats (FD)</i>	1																														
<i>National Alliance (NA)</i>	1																														
Nästa allmänna val:	Nationella val till parlamentet hålls var femte år, nästa gång 2009 (preliminärt april). President väljs av parlamentet.																														

Valuta:	Rand (ZAR)
Växelkurs:	1 ZAR = ca 0,80 SEK (mars 2008)
BNP/capita:	ca 9 700 USD
BNP-realtillväxt:	5,0 procent (2007)
Inflation (CPIX):	6,5 procent (2007), men har därefter ökat till ca 10 procent.
Budgetöverskott:	0,3 procent av BNP (2006/07)
Biståndets andel av BNP:	ca 0,3 procent (2005)
Biståndets andel av budget:	ca 1,3 procent (2005)
Sveriges bistånd:	ca 65 MSEK (samt 20 MSEK över det regionala anslaget för hiv/aids) för 2008
Största handelspartners:	EU (ffa Tyskland och Storbritannien), USA, Japan och i växande utsträckning länderna i södra Afrika (SADC-regionen).
Viktigaste näringar:	Tillverkningsindustri, servicesektorn, finanssektorn, samt (i mindre omfattning än tidigare) gruvnäring och jordbruk
Arbetslöshet:	Drygt 23 procent. Inkluderas de som inte aktivt söker arbete stiger siffran betydligt (till uppskattningsvis 35 procent).
Antalet fattiga:	Statistiken varierar betydligt. Enligt regeringen lever mer än 40 procent av befolkningen på mindre än 3 000 rand/år. Det finns ett betydande socialförsäkringssystem med bl.a. barnbidrag.
HIV-positiva:	Drygt 11 procent av hela befolkningen. I gruppen 15-49 år är andelen drygt 20 procent
Spädbarnsdödlighet:	45,2 per 1 000 födda barn enligt regeringens statistik. Siffror från UNDP (från 2004) talar om 54 per 1000 födda barn.

2. Inrikespolitisk historia och översikt

Den 14 april 2004 genomfördes Sydafrikas tredje nationella demokratiska val. Valdeltagandet uppgick till ca 75 procent av de registrerade väljarna, vilket innebär drygt 60 procent av de röstberättigade. ANC erhöll närmare 70 procent av rösterna, vilket gav partiet egen tvåtredjedelsmajoritet i parlamentet.

ANC:s breda stöd bygger fortfarande till stor del på lojaliteten med den rörelse som fick apartheid på fall. Därtill ser en relativt stor del av befolkningen ANC som tillhandahållande av grundläggande social service, även om leveranstakten av många kritiserar för att vara för långsam. Den etablerade oppositionen är liten, splittrad och erbjuder få reella alternativ. Delar av den svarta och färgade befolkningen visar därför, från tid till annan, sitt missnöje med ANC genom

demonstrationer snarare än genom valsedel. I senaste valet ökade stödet för det största oppositionspartiet Demokratiska Alliansen, DA, med ungefär två procent, till drygt tolv procent. *Inkatha Freedom Party* (IFP, som tidigare ingick i regeringen men som tackade nej till två viceministerposter efter valet 2004) tappade mark åtminstone på nationell nivå (knappt sex procent i parlamentet). Efter ett ordentligt valnederlag (med endast 1,6 procent av rösterna) valde *New National Party* (NNP) att fortsätta att närma sig ANC och 2005 lades partiet ned. En rad mindre partier finns också representerade i parlamentet (se ovan). Under de omdebatterade så kallade ”*floor-crossing*”-perioderna¹ i september 2005 respektive 2007 splittrades oppositionen ytterligare, samtidigt som ANC:s position stärktes. Partiet har nu drygt 74 procent av platserna i parlamentet.

De senaste lokalvalen genomfördes i mars 2006. Av de spekulationer om ökat missnöje med regeringspartiet som föregått valet kunde intet utläsas av själva valresultatet. ANC erhöll drygt 66 procent av rösterna och fick därigenom en klar majoritet i de flesta av de nästan 300 lokalförsamlingarna. Partiet vann alla större städer utom Kapstaden där DA nu leder ett koalitionsstyre. Valdeltagandet om knappt 50 procent av de registrerade väljarna var något högre än lokalvalet år 2000.

Till det sydafrikanska samhällets karaktärsdrag hör ett i princip oberoende rättsväsende, fri media, en relativt högljudd (om än alltså splittrad) opposition, ett aktivt civilt samhälle och en innovativ privat sektor. Samtidigt är det ett samhälle fyllt av kontraster och präglad av den långa perioden av apartheid, fattigdom, brottslighet och ojämlik tillgång till grundläggande samhällstjänster. Det formella skyddet för de mänskliga rättigheterna är gott men tillämpning och genomförande brister ofta. Anledningarna är flera och inkluderar kapacitets- och resursbrist, samordnings- och svårigheter inom administrationen, korruption och vissa kvardröjande attityder från apartheid.

Den inrikespolitiska debatten har de senaste åren präglats av diskussioner om framtiden för ANC:s allians med kommunistpartiet SACP (som hittills inte ställt upp som parti i valen) och fackföreningsrörelsen COSATU samt, framför allt, av frågan om vem som ska efterträda Mbeki som partiets och, så småningom, landets ledare. Debatterna, som är intensiva och infekterade, präglas av politik, positionering, individer, ledarstil och, i viss utsträckning, etnicitet. Vid partikonferensen i december valdes Jacob Zuma till partiets president och persongalleriet i övrigt förändrades rejält, med ökat inflytande för vänsterkrafterna inom trepartsalliansen. Vilka konsekvenser detta får för inriktningen på politiken återstår att se, men budskapet har hittills varit att de stora dragen ligger fast, i enlighet med de kollektivt beslutade kongressresolutionerna. Trots officiella uttalanden om motsatsen pågår också en maktkamp mellan det Zuma-ledda partihögkvarteret och regeringen under president Mbeki.

3 Sveriges förbindelser med Sydafrika

Sveriges legation i Sydafrika uppgraderades till ambassad i november 1993. Den tillträdande ambassadören Peter Tejler har ännu inte överlämnat sina ackreditivbrev. Hans föregångar Anders Möllander tjänstgjorde i landet mellan september 2005 ambassadör och augusti 2008. Den utsända personalen består utöver ambassadören av tio personer (inklusive en försvarsattaché och tre tjänstemän från Sida). Sverige har också en handelssekreterare utsänd av Exportrådet, stationerad i Johannesburg. Exportrådet har för närvarande ett tjugotal anställda på plats i Sydafrika.

Sverige har varit en aktiv och skarp kritiker av apartheidssystemet från 1950-talet och fram till dess avskaffande, bl.a. genom att verka för att FN:s säkerhetsråd skulle införa bindande ekonomiska

---

¹ Under denna period är det tillåtet – att under vissa förutsättningar – byta partitillhörighet utan att för den skull förlora sin parlamentsplats.

sanktioner mot Sydafrika. 1979 införde de nordiska länderna förbud mot investeringar i Sydafrika och 1987 även förbud mot handel. Från Sverige gavs ett omfattande stöd till offer för, och motståndare till, apartheid. Efter det att de krav på förändringar som uppställt av Sveriges riksdag hade uppfyllts, upphävdes handelssanktionerna i september 1993 och investeringsförbudet i december samma år.

Den binationella kommissionen och bilaterala högnivåbesök

Sverige och Sydafrika har idag utmärkta politiska relationer. Den sydafrikanska regeringen hänvisar ofta till den betydelse som Sverige och de övriga nordiska länderna hade i åstadkommandet av demokratiska förändringar i Sydafrika.

De nära politiska relationerna har manifesterats genom upprättandet av en Binationell kommission (*Binational Commission, BNC*). Kommissionen, som tillskapades på initiativ av dåvarande statsminister Göran Persson och president Thabo Mbeki i anslutning till den stora Sverige-Sydafrika-manifestationen 1999, utgör ett ramverk och styrinstrument för att bredda och fördjupa de bilaterala relationerna, en plattform för regelbunden dialog och en process för att identifiera och genomföra gemensamma projekt och program. Det första BNC-mötet hölls i Stockholm i oktober 2000. Det senaste mötet (oktober 2007) leddes av vice statsminister Maud Olofsson och vice president Phumzile Mlambo-Ngcuka. Den sydafrikanska delegationen inkluderade därtill tre viceministrar (för utrikespolitik, handel respektive kultur).

Utöver BNC har ett stort antal svenska högnivåbesök i Sydafrika genomförts, däribland:

- Svenskt statsbesök i Sydafrika, 18-20 februari **1997**. HM Konungen och HM Drottningen åtföljdes av en näringslivsdelegation under ledning av statssekreteraren i näringsdepartementet, Yvonne Gustafsson.
- Svensk-sydafrikansk manifestation med omkring 700 svenska deltagare från vitt skilda verksamheter (slutet av november **1999**). Statsministern ledde den officiella svenska delegationen.
- Statsminister Göran Persson samt vikarierande miljöministern Lena Sommestad deltar i FN:s världstoppsmöte om hållbar utveckling i Johannesburg (augusti/september **2002**).
- Statsminister Göran Persson deltog i det s k *Progressive Summit* som ägde rum utanför Johannesburg (februari **2006**). I maj samma år besökte utrikesutskottet Sydafrika. Miljöminister Lena Sommestad förde i samband med besök i juni samtal med bl.a. sin sydafrikanska kollega van Schalkwyk. Statssekreterare Hans Jeppson träffade vid ett kort besök i december ett antal av de svenska företag som är verksamma i landet.
- I januari **2007** träffade statssekreterare Joakim Stymne bl.a. biträdande utrikesminister Aziz Pahad och ett antal partnerorganisationer inom utvecklingssamarbetet. I mars deltog riksdagsledamot Cecilia Wigström i ett av Sverige och Sydafrika gemensamt arrangerade internationellt möte om *Gender Justice*. Statssekreterare Hans Jeppson besökte Sydafrika i månadsskiftet mars/april för bl.a. bilaterala samtal och deltagande i *Global Forum on Fighting Corruption and Safeguarding Integrity*. Talmän Per Westerberg träffade under ett arbetsbesök bl.a. sin sydafrikanska kollega och andra företrädare för regeringspartiet och oppositionen. Chefen för Exportrådet deltog i september i ambassadens Linnéaktiviteter i Kapstaden.
- Statssekreteraren för handelsfrågor, Gunnar Wieslander, träffade under ett besök i Sydafrika i februari **2008** bl.a. de biträdande ministrarna för handel och näringspolitik respektive utrikespolitik. En parlamentarisk delegation deltog, under ledning av förste vice talmannen, i den

interparlamentariska unionens sammankomst i Kapstaden i april. Utrikesrådet för utvecklingsfrågor, Jan Knutsson, gjorde ett arbetsbesök i juni månad.

Bland de sydafrikanska högnivåbesöken till Sverige under senaste åren kan bl.a. nämnas handels- och industriminister Mpahlwa, justitieminister Mabandla och ministern för statliga företag Erwin (samtliga under 2005). Viceministern för handelsfrågor Thabethe har besökt Sverige under 2006 för samtal om kvinnligt entreprenörskap. Parlamentets vetenskaps- respektive underrättelseutskott genomförde arbetsbesök under våren 2007 och det pågår diskussion om ytterligare utskottsresor. Underrättelseminister Ronnie Kasrils var i SE i början av september i år. Förre presidenten Nelson Mandela hade redan före statsbesöket i mars 1999 varit i Sverige vid tre tillfällen (1990, 1992 och 1993).

Ekonomi och handel

På det ekonomiska och kommersiella planet regleras förbindelserna mellan länderna genom avtalet om frihandel, utveckling och samarbete mellan Sydafrika och EU (TDCA). Sydafrika blev redan 1994 åter Sveriges största exportmarknad i Afrika och den svenska exporten ökade markant från den låga nivå som bl.a. var ett resultat av sanktionerna. Den svenska exporten, som domineras av verkstadsprodukter, fordon och halvfabrikat, uppgick 2007 till 7,3 miljarder SEK, medan importen från Sydafrika uppgick till 4,0 miljarder SEK (inom bl.a. verkstadsprodukter och livsmedel). Också de svenska direktinvesteringarna i Sydafrika har utvecklats starkt och uppgår enligt riksbankens statistik till mer än 2 miljarder SEK sedan 1994. Old Mutual's köp av Skandia är ett exempel på sydafrikanska investeringar i Sverige.

Antalet svenska företag etablerade i Sydafrika har växt kontinuerligt och uppgår idag till ett hundratal, vilket är mer än en fördubbling sedan 1997. En bidragande faktor till utvecklingen är den företagsutställning som anordnades i samband med Sydafrikasatsningen 1999. Bland de viktigare svenska företagen märks de stora multinationella exportföretagen ABB, Atlas Copco, Electrolux, Ericsson, Volvo, Scania, Svedala, Tetra Pak och Sandvik. Flera av de medelstora och små företagen har i många fall ännu inte tagit steget fullt ut till etablering i Sydafrika utan bedriver handel via agenter och importörer. Ett antal mindre företag i IT-branschen har tillkommit under senare år. Få sydafrikanska företag har ännu etablerat sig i Sverige.

Sydafrikas beslut att välja Jas Gripen som en del av landets omfattande försvarsupphandling medför stora *offset*-åtaganden för SAAB/BAE-konsortiet. Detta gäller direkt i försvarsindustrin, men i än högre grad på den civila sidan där sydafrikansk export samt investeringar i Sydafrika om sammanlagt 7,2 miljarder USD ska åstadkommas fram till april 2011 för att flygplansaffären ska fullföljas i sin helhet. Hittills går utvecklingen i stort sett planenligt och i slutet av 2005 konstaterades att SAAB/BAE är det bäst presterande företaget bland de företag som levererar utrusning till Sydafrika inom ramen för den stora försvarsmaterielupphandlingen.

Turistströmmen från Sverige till Sydafrika har ökat märkbart under de senaste åren. År 2007 besökte ca 42 700 svenska turister Sydafrika.

Utvecklingsamarbetet

Det svenska biståndet till det demokratiska Sydafrika har en lång historia. Samarbetet har följt tre faser. Under den första perioden, inledd redan under tidigt 60-tal, gavs stöd till de demokratiska krafterna i motståndet mot apartheidregimen. Den andra fasen inleddes efter de första fria och valen 1994 och inriktades på stöd till uppbyggnad av nya demokratiska institutioner. Grunden för en ny, tredje, fas av samarbetet läggs under nuvarande strategiperiod och syftar till att skapa förutsättningar för ett långsiktigt, aktörsdrivet samarbete baserat på ömsesidiga intressen och gemensam finansiering. Landstrategin för perioden 2004-2008 fokuserar på att dels fasa ut det

traditionella gåvobiståndet (med vissa undantag inom framför allt hiv/aids-området), dels utveckla aktörssamverkan mellan institutioner, organisationer, statliga och kommunala aktörer och andra intressenter i länderna. Landstrategin och dess genomförande vägleds i hög grad av Sveriges politik för global utveckling (PGU). Allokeringar för 2007 och 2008 uppgår till 100 respektive ca 65 MSEK. Arbetet med en särskild samarbetsstrategi (där utvecklingssamarbetet enbart utgör en av många komponenter) för perioden 2009 till 2011 har inletts.

Syftet med biståndssamarbetet är att bidra till att konsolidera demokratin och reducera fattigdomen i landet samtidigt som varaktiga och breda förbindelser mellan de båda länderna främjas. Jämställdhet mellan kvinnor och män samt bekämpning av hiv/aids ska genomsyra alla aktiviteter inom samarbetet. Dessutom kommer särskilda insatser att beredas i syfte att bekämpa hiv/aids-epidemin. Bland de prioriterade sektorerna märks demokratisk samhällsstyrning, utbildning, urban utveckling, kultur, forskning, ekonomi, regionalt samarbete samt samarbete mellan civila samhällena.

Uppdaterad 2008-09-03